

Laodikýa — Iki belgisi

Protestant Şahasy

Jeff Pippenger

2023-08-27

Ylham kitabynda açylýan habara düşünmekde Protestant Reformasiyasynyň köklerini, ösüşini we ähmiýetini tanamak örän zerurdyr. Şol Reformasiýanyň taryhynyň içindeki üç esasy ugur Mukaddes Kitaba, Mukaddes Kitaby öwrenmekde ulanylmaly dogry usulyýete, şeýle hem şol taryhyň dowamynda saýlanyp alnan habarçylaryň şol taryhyň ýol belgileridigine degişlidir. Hemişeki ýaly, Şeýtan birnäçe galp nusgalaryň üsti bilen King James Mukaddes Kitabyňy gizlemäge synanyşdy, birnäçe galp usullaryň üsti bilen Mukaddes Kitaba düşünmegiň dogry usulyýetini gizlemäge çalyşdy, şeýle hem şol taryhyň dowamynda galdyrylan dogry habarçylary (ýol belgilerini) hem gizlemäge synanyşdy.

“Emma Şeýtan bikär durmady. Ol indi her bir beýleki reformaçylyk hereketinde synanyşan zadyny etdi — hakyky işiň ýerine olaryň üstüne galp bir zady sürtüp, halky aldamaga we ýok etmäge çalyşdy. Hristian ybadathanasynyň birinji asyrynda galp Mesihler bolşy ýaly, on altynjy asyrdan hem galp pygamberler peýda boldy.” The Great Controversy, 186.

1840-dan 1844-e çenli Millerit taryhynda, Protestantçylygyň dony, (ol Birleşen Ştatlar bolan ýer-haiwanynyň iki şahynyň biridir), Millerit Adventizmine geçdi we ol Protestant şahasy boldy. Şol bir wagtda, ön özüni Protestant diýip ykrar eden ybadathanalar ýüz dönderen Protestantçylyga öwürüldiler, ýa-da Milleritleriň olary atlandyryşy ýaly, “Rimiň gyzlary” boldular. Protestantlar 1843-nji ýylda birinji perişdäniň habaryny ret edenlerinde, olar ýykyldylar we Protestantçylygyň donuny Milleritler dowam etdirdiler. Millerit taryhy, Hudaýyň Öz “çölde bolan ybadathanasyny” Hudaýyň Sözüne doly düşünje getirmekdäki işiniň iň ýokary nokady boldy.

Barlagçy derňew höküminiň açylmagy Hudaýyň kanunynyň, aýratyn-da Şenbe gününüň synagyny getirdi. Üçünji perişdäniň habaryny yglan etmek üçin, Garaňky Asyrlarda papalyk döp-dessurlarynyň hem urp-adatlarynyň astynda gömülip galan Hudaýyň kanunyny berjaý edýän bir ybadathana zerurdy. Mesih protestantlary 1840-dan 1844-nji ýyla çenli bolan taryha getirdi we Illýanyň synagyny olaryň önünde goýdy; William Miller şonuň nusgasy bolupdy. Protestantlyr Milleriň habaryny ret edenlerinde, olar Rime dolandylar. Miller tarapyndan berlen birinji perişdäniň habarynyň synagy Karmel dagyndaky Illýa bilen nusgalandyrylypdy.

Soňra Ylýas ähli halkyň ýanyna gelip, şeýle diýdi: «Haçana çenli iki pikiriň arasynda ikeriňlenip ýöwersiňiz? Eger Reb Hudaý bolsa, Oňa eýeriň; ýogsa eger Bagal bolsa, onda oňa eýeriň». Emma halk oňa bir söz hem jogap bermedi. 1 Patyşalar 18:21.

1840-njy ýylda Miller we birinji perişde tarapyndan şekillendirilen Ylýasyň habary bilen ýüzbe-ýüz bolnanda, protestantlar Baaly saýladylar!

Protestant özgerdişligi Mukaddes Kitabyň hakykatlarynyň möhüriniň açylmagy boldy; ol Týatira ýygnagynyň taryhynda beriljekdigi wada edilen “ertir ýyldyzy” bilen başlandy. Mukaddes Kitaba

gönüden-göni hüjüm ondan birnäçe asyr öň başlapdy we bu, aýratyn-da Waldensileriň taryhy bilen baglylykda, The Great Controversy kitabynda aýdyň beýan edilýär. 1930-njy ýylda Benjamin Wilkerson Our Authorized Bible Vindicated atly kitaby neşir etdi. Bu kitap soňunda King James Bibliýasyny terjime etmekde ulanylan mukaddes asyl tekstlere garşy alnyp barlan göreşi, şeýle hem katolikler, ýüz dönderiji protestantizm we Laodikeýaýy Adventistler tarapyndan öňe sürülen hem-de häzirem öňe sürülýän dürli şeýtani galp tekstleri resminamalaşdyrýar. Bu göreş Waldensileriň taryhyndan has öň başlanandy, ýöne olar ahyrsoňy 1611-nji ýyldaky King James Bibliýasyna terjime edilen dogry golýazmalaryň ähmiýetine şaýatlyk etmek üçin öz janlaryny berenleriň ýol belgisi we nyşanydyr.

1611-nji ýylda King James Injiliniň taýýarlanylmagy örän anyk bir terjime etme işiniň üsti bilen amala aşyryldy. Injili terjime etmek we neşir etmek işi önümçiligiň ýedi basgançagy arkaly ýerine ýetirildi. Muny amala aşyrmak üçin hem ýedi ýyl gerek boldy, Mukaddes Kitaba görä ýedi ýyl bolsa iki mün baş ýüz ýigrimi gündür. Elbetde, bu Daniýeliň dokuzynjy babyndaky pygamberligiň ýerine ýetmeginde Isanyň köpler bilen ähti tassyklan şol bir pygamberlik günleriniň sanydyr. Şol mukaddes hepdäniň ortasynda Mesih haça çüýlendi, elbetde, haça çüýlenen Mesih Injiliň merkezidir. Hudaýyň päk Sözüni öndürmek üçin şol ýedi basgançak aşakdakylardy.

- Birinjisi: Aýry-aýry adamlar tarapyndan ýerine ýetirilen ilkinji terjime: Takmynan 50 terjimeçi alty komitete bölünipdi, olaryň her biri Mukaddes Kitabyň dürli bölümleri üçin jogapkärdi. Bu adamlar asyl dillerden (ýewreýçe, arameýçe we grekçe) inlis diline terjime etmek işiniň üstünde işlediler.
 - Ikinji: Komitet tarapyndan gözden geçiriş: Her bir komitet bir bölümiň terjimesini tamamlandan soň, bu iş komitetiň agzalarynyň özlari tarapyndan gözden geçirildi. Bu ýagdaý köpçülikleýin goşant goşmaga we ýalňyşlary düzetmäge mümkinçilik berdi.
 - Üçünji: Umumy Komitetiň Gözden Geçirişi: Soňra aýry-aýry komitetleriň terjimleri Umumy Komitet diýlip atlandyrylýan has uly alymlar toparyna tabşyryldy. Bu komitet alty terjime komitetiniň her birinden wekillerden ybaratdy. Olar bütin işi gözden geçirip, dürli komitetleriň terjimelerini deňeşdirdiler we sazlaşdyrdylar.
 - Dördünjiden: Goşmaça seretme we gaýtadan işleme: Baş komitetiň gaýtadan işlenen nusgasy goşmaça seretmek we kämilleşdirmek üçin ýene-de aýratyn komitetlere iberildi. Bu gaýtalanýan proses terjimäniň yzygiderli we takyk bolmagyny üpjün etmäge ýardam etdi.
 - Bäşinji: Ahyrky gözden geçiriş we tassyklama: Aýry-aýry komitetler öz düzedişlerini tamamlanyndan soň, soňky taslak ahyrky gözden geçirmek we tassyklamak üçin Baş komitete tabşyryldy.
 - Altynjy: Şalyk taýdan tassyklanma we neşir: tassyklanan terjime soňra Patyşa Jeýms I-iň tassyklamagy üçin oňa hödürlendi.
 - Ýedinji: Ol özüniň patyşalyk tassyklamasyny bereninden soň, terjime 1611-nji ýylda Mukaddes Kitabyň King James Version (Authorized Version) hökmünde neşir edildi.
- Rebbiň sözleri päk sözlerdir: toprak peçinde synalyp, ýedi gezek arassalanan kümüş ýalydyr. Ýa Reb, Sen olary gorarsyň, Sen olary bu nesilden ebedilik saklarsyň. Zebur 12:6, 7.

Şeýtanyň Hudaýyň Sözüne garşy alyp barýan söweşinde, şeýle hem şol açylyp barýan taryhyň dürli ilçileri we Onuň Sözüni dogry bölüp düşündirmekde ulanylmaly dogry usulyýet arkaly görkezilen ýol belgilerine garşy göreşinde, 1611-nji ýyldaky King James Mukaddes Kitaby Zebur on ikide aýratyn kesgitlenip görkezilen bir ýol belgisidir. Bozulan katolik golýazmaları arkaly öndürilen dürli galp Mukaddes Kitaplaryň hiç biri-de Zebur on ikiniň ölçeglerine laýyk gelmeýär. Ýedi ädimden ybarat bolan päkleniş prosesi we iki mün baş ýüz ýigrimi günlük döwür King James Mukaddes Kitabynyň Hudaýyň “päk sözleri”digini görkezýär. Hudaý King James Mukaddes Kitabyny Özünüň päk Sözi hökmünde ebedilik saklajakdygyna wada berýär, şonuň üçin hem Ol protestant özgertijileri, şol sanda William Miller tarapyndan ulanylan “taryhçylyk” usulyýetini goldajakdygyna wada berýär.

On dördünji asyrdaky, “Uly göreş” kitabynda “Reformasiýanyň daň ýyldyzy” hökmünde tanalýan Jon Uiklif, Mukaddes Kitaby ýönekeý adamyň hem düşüniş biljek diline terjime etmek üçin Hudaý tarapyndan ulanyldy. Ol Protestant Reformasiýasynyň başlangyjynyň ýol belligini alamatlandyran ilçidir.

Uiklifiň başlangyç beren beýik hereketi, wyždany we aklyly azat etjek, şeýle-de uzak wagtlap Rimiň dabaraly arabasyna baglanan halklary erkinlige çykarjak şol hereket, öz çeşmesini Mukaddes Kitaptan aldy. Ine, ýaşayyş suwy kimin XIV asyrdan bäri asyrlaryň içinden akyp gelýän şol bereket derýasynyň çeşmesi şu ýerde idi. Uiklif Mukaddes Ýazgylary Hudaýyň erk-isleginiň ylham bilen berlen ygylany, iman we durmuş amaly üçin ýeterlik kada hökmünde doly iman bilen kabul etdi. Ol Rim Ybadathanasyna ylahy, ýalňyşsyz ygtyýar hökmünde seretmäge, mün ýylyň dowamynda ornaşan taglymatlary we döp-dessurlary soragsyz hormat bilen kabul etmäge terbiýelenipdi; emma ol bularyň ählisinden ýüz öwürüp, Hudaýyň mukaddes sözüne gulak asdy. Onuň halky ykrar etmäge çagyran ygtyýary hem şu boldy. Papanyň üsti bilen gepleýän ybadathananyň ýerine, ol ýeke-täk hakyky ygtyýaryň Öz sözi arkaly gepleýän Hudaýyň sesi bolup durýandygyny ygylan etdi. Şeýle hem ol diňe bir Mukaddes Kitabyň Hudaýyň erk-isleginiň kämil ylhamy dældigini, eýsem Mukaddes Ruhun onuň ýeke-täk düşündirijisidigini, we her bir adamyň onuň taglymatlaryny öwrenmek arkaly öz borjuna özi bilmelidigini öwretti. Şeýlelikde, ol adamlaryň pikirini papadan we Rim Ybadathanasyndan Hudaýyň sözüne gönükdirdi.

“Wiklif Reformatorlaryň in beýikleriniň biridi. Aň giňligi, pikiriniň aýdyňlygy, hakykaty saklap galmakdaky berk duruşy we ony goramakdaky gaýduwsyzlygy babatda, özünden soň gelenleriň arasynda oňa taý gelýänler örän az boldy. Durmuşynyň päkligi, okuwa hem zähmete ýadawsyz yhlasy, satylmaz dogruçylygy, şeýle hem gullugynda Mesih söýer söýgüsi we wepadarlygy Reformatorlaryň ilkinjisiniň häsiýetli aýratynlyklarydy. Şeýle-de bolsa, bularyň hemmesi onuň peýda bolan döwrüniň akyl garaňkylygyna we ahlak bozulmasına garamazdan şeýle boldy.

Wiklifiň häsiýeti Mukaddes Ýazgylaryň terbiýeleýji, özgerdiji güýjüne şaýatlykdyr. Ony özüniň kimdigine öwürän Mukaddes Kitap boldy. Ylhamyň beýik hakykatlaryna düşünmäge edilýän tagalla ähli ukyplara täzelik hem-de kuwwat berýär. Ol aňy giňeldýär, düşüňjeleri ýitileşdirýär we höküm etmegi kämilleşdirýär. Mukaddes Kitaby öwrenmek her bir pikiri, duýgyny we ymtlyşy beýleki hiç bir öwreniş ýaly belentleşdirer. Ol maksada durnuklylyk,

sabyr, gaýrat hem-de berklik berýär; häsiýeti nepisleşdirýär we jany mukaddesleşdirýär. Mukaddes Ýazgylary yhlasly, hormat-sylagly öwrenmek, okuwçynyň aňyny gös-göni çäksiz Aň bilen ýüzbe-ýüz getirip, dünýäni adam pelsepesiniň berip bilýän in ussat terbiýesinden hem has güýçli we has işjeň akyly, şeýle hem has belent ýörelgeli adamlar bilen üpjün ederdi. «Seniň sözleriňiň açylyşy,» diýip mezmurçy aýdýar, «nur berýär; ol ýönekeýlere düşünje berýär». Zebur 119:130. Beýik göreş, 93, 94.

Beýik Jedelde Jon Wikliff barada berlen şaýatlygyň yzysüre, Uýam Waýt ahyrsoňy özgertiji Jon Noks-a çenli ýetýän wepaly özgertijileriň (ýol nyşanlarynyň) sanawyny berýär. Ol Şotlandiýanyň şa zenany Meri tarapyndan Jon Noks-a berlen möhüm bir soragy belleýär.

Jon Noks ybadathananyň döp-dessurlaryndan we mistisizminden ýüz öwrüp, Hudaýyň Sözüniň hakykatlary bilen ruhy iýmitlenmäge gönügipti; Uişartyň öwrediji bolsa onuň Rimiň jemagatyndan ýüz dönderip, yzarlanýan reformatarlara goşulmak baradaky tutanýerliligini berkidipdi....

“Şotlandiýanyň şa aýaly bilen ýüzbe-ýüz getirilende, onuň huzurynda protestantlaryň köp ýolbaşçysynyň yhlasy gowşapdy, John Knox hakykat üçin sarsmaz şaýatlyk etdi. Ony ýalkaw bilen öz tarapyna çekmek mümkin däl; ol haýbatlardan hem gorkmady. Şa aýaly ony bidgatçylykda aýyplady. Ol, onuň diýmegine görä, halka döwlet tarapyndan gadagan edilen bir dini kabul etmegi öwredipdi we şeýlelik bilen raýatlara öz hökümdarlaryna boýun bolmagy buýurýan Hudaýyň emrini bozupdy. Knox berk jogap berdi:—‘Dogry din ne öz gelip çykyşyny, ne-de öz ygtyýaryny hökümdarlardan alýar, eýsem diňe baky Hudaýdan alýar; şonuň üçin hem raýatlar öz dinlerini hökümdarlarynyň isleglerine görä düzmäge borçly dälirler. Çünki köp halatda ähli adamlaryň içinde hökümdarlar Hudaýyň hakyky dininden in bihabar bolanlardyr. Eger Ybraýymyň ähli nesli, uzak wagtlap onuň raýatlary bolan Fyrgaunynyň dininden bolan bolsady, size ýüzlenýäriň, hanym, onda dünýäde nähili din bolardy? Eger resullaryň günlerinde hemmeler Rim imperatorlarynyň dininden bolan bolsady, size ýüzlenýäriň, hanym, onda bu gün ýer ýüzünde nähili din bolardy? ... Şeýlelik bilen, hanym, siz şuny aňyp bilersiňiz: raýatlar öz hökümdarlarynyň dinine eýermäge borçly dälirler, hernäçe-de olara hökümdarlaryna hormat goýmak buýrulýan bolsa-da.’

Meri şeýle diýdi: “Siz Mukaddes Ýazgyny bir hili düşündirýärsiňiz, olar bolsa [Rim kilisesiniň mugallymlary] ony başga hili düşündirýärler; men kime ynanmalydyryn, höküm çykaryjy kim bolmalydyr?”

“‘Siz Öz Sözü arkaly açyk-aýdyň gürleýän Hudaýa ynanmaly bolarsyňyz,’ diýip, özgertiji jogap berdi; ‘we Sözüň size öwredýän çäginde oňa-da, muňa-da ynanmaly dälisiňiz. Hudaýyň Sözi öz-özünden düşnükli, we eger haýsydyr bir ýerde düşnüksizlik bar bolsa, hiç wagt özüniň özüne garşy gelmeýän Mukaddes Ruh şol bir zady beýleki ýerlerde has aýdyň düşündirýär; şonuň üçin, bilgeşleýin nadanlykda galýanlardan başga hiç kim üçin şübhe galyp bilmez.’ Şeýle hakykatlar gorkusyz özgertiji tarapyndan, öz janyna howp salyp, patyşalyk häkimiýetiniň gulagyna aýdyldy. Şol bir gaýduwsyz batyrlık bilen ol öz maksadyna ygrarly bolup galdy, dogra edip we Rebbiň söweşlerini söweşip, Şotlandiýa papalykdan azat bolýança dowam etdi.” Beýik göreş, 250, 251.

Özgertiji bilen şa aýalynyň arasyndaky özara gatnaşyk, Reformasiýa taryhyndaky üçünji ugry aýdyň görkezýär; bu ugur Şeýtanyň Mukaddes Kitaby, özgertijileri we Mukaddes Kitaby öwrenmegiň usulyny galplaşdyrmak ugrundaky tagallasyny ýüze çykarýar. Jonyň Şa aýalyňa beren jogaby şundan ybaratdy: dogry usulnama “taryhylykdyr”; bu usul Mukaddes Ruhun pygamberlik taryhynyň bir hataryny başga bir pygamberlik taryhynyň hatary arkaly düşündirmegine esaslanýar.

Garaňkylykda nur açyldy. Uiklif we irki Reformatorlar, hatda Millerçiler hereketiniň taryhyna çenli, “taryhçylyk” diýlip atlandyrylýan Mukaddes Kitaby öwreniş usulyny ulandylar. Mukaddes Kitaby öwrenmegiň bu usulynyň taryhy köplenç ünsden düşürilýär, emma eger kimdir biri Milleriň, ondan soňra bolsa Future for America tarapyndan kabul edilen pygamberlik tefsiriniň düzgünleriniň ähmiýetini hakykatdan-da görjek bolsa, muny ykrar etmek zerurdyr.

Ak uýam Waýt Hudaýyň atlandyrylan halky hökmünde diňe iki ybadathanany görkezýär. Olar gadymy Ysraýyl hem-de Ýedinji Günüň Adwentist ybadathanasydyr.

“Biz Hudaýyň halky diýlip atlandyrylýandygymyzyň sebäpleri gaýtadan-gaýtadan gaýtalanylmalydyr. Kanun taglymaty 4:1–13” Manuscript Releases, 8-nji tom, 426.

Resullaryň ýygnagy, papalyk garaňkylygy döwründäki çölde bolan ýygnak hiç wagt Hudaýyň at berlen halky diýip atlandyrylmady; çünki bu adalga (atlandyrylmagy aňladýan) Hudaýyň kanunynyň amanatçylary bolmak jogapkärçiligi berlen ýygnagy aňladýar, hem-de Adventizm bilen birlikde olar Hudaýyň pygamberlik hakykatlarynyň hem amanatçylary bolmalydy.

“Hudaý gadymy Ysraýyly çagyryş ýaly, şu döwürde-de Öz ybadathanasyny ýer ýüzünde ýagtylyk bolup durmaga çagyrdy. Hakykatyň gudratly paltasy bilen, birinji, ikinji we üçünji perişdeleriň habarlary arkaly, Ol olary ybadathanalardan hem-de dünýäden aýryp, Özüne mukaddes ýakynlyga getirdi. Ol olary Öz kanunynyň amanatçylary etdi we bu döwür üçin pygamberligiň beýik hakykatlaryny olara ynandy. Gadymy Ysraýyla ynanylan mukaddes wahylar ýaly, bular hem dünýä ýetirilmäge degişli mukaddes ynamdyr. Ylham 14-däki üç perişde Hudaýyň habarlarynyň nuruny kabul edýän we ýer ýüzüniň ähli giňişliginde duýduryş jar etmek üçin Onuň wekilleri hökmünde öňe çykýan halky aňladýar.” Testimonies, 5-nji tom, 455.

Uilýam Miller Hudaýyň pygamberlik hakykatlaryny açmak üçin saýlanan habarçysyny aňladýardy, we şol hakykatlar 1844-nji ýylda bir halky İn Mukaddes Ýeriň açyk gapysyna getirende, Hudaý soňra Hudaýyň kanunyny açdy. Uiklif Mukaddes Kitaby açmakda we Protestant Reformasiýasynyň başlangyçlaryny döretmekde bir ýol belgisi bolup durýar, emma ol Hudaýyň “pygamberligiň beýik hakykatlaryny” berkarar etmek işiniň hem bir ýol belgisidir. Jon Uiklif papalygyň mün iki ýüz altmyş ýyllyk hökümranlygynyň taryhynda kesgitlenen daň ýylldyzydy. Onuň işi on dördünji asyrda başlady, soňra on ýedinji asyrda şol pygamberlik çyzygynyň ýene bir ýol belgisi 1611-nji ýylda King James Mukaddes Kitabyňyň neşir edilmegi boldy. Şol çyzykda biz ahyrsoňy Milleriň pygamberlik düşündirişiniň düzgünleriniň ýol belgisine ýetýäris. Miller şol hakykat çyzygynda bir ýol belgisidir, onuň düzgünleri hem şeýledir. Onuň düzgünleri Adventizmiň ahyrynda Pygamberlik Açarlarynyň neşir edilmegi bilen görkezilen bir ýol belgisine şaýatlyk edýär.

Eger biz Milleriň düzgünleriniň Mukaddes Kitabyň asyl we dogry tekstlerini gorap saklamak işini, şeýle hem Mukaddes Kitabyň hakykatdaky düşünilişiniň açylmagy işini aňladýan pygamberlik taryhynyň bir çyzygyndaky ýol belgisi bolandygyna düşünmesek — bu bolsa öz gezeginde reformatoryň “taryhçylyk” diýlip atlandyrylýan mukaddes öwreniş usulyna düşünmäge we ony ulanmaga ýolbaşçylyk edilmegini talap edýärdi — onda biz Adventizmiň soňunda üçünji perişdäniň ýagtysyny hödürlemek we gorap saklamak işi bilen baglanyşykly pygamberlik hakykatlaryny tanamak üçin zerur bolan maglumatdan mahrum bolýarys. Şu sebäpden, şol taryhy çyzyga gysgaça syn etmek möhümdir.

“Protestant” sözüniň ýeke-täk hakyky kesgitlemesi Rime garşy çykmakdyr. Eger bir ybadathana Rime garşy çykmagyny bes etse, ol indi Protestant dälir we şol wagt Rimniň gyzyna öwrüler; edil ilkinji perişdäniň habaryny ret eden Protestantlar ýaly. Katolik ybadathanasyndan çykan Protestantlaryň “şygary” bolan esasy düşünje “Mukaddes Kitap we diňe Mukaddes Kitap” bolupdy. Şeýle-de bolsa, taryh Mukaddes Kitabyň dogry bölünip öwrenilmelidigine şaýatlyk edýär.

Özüni Hudaýyň önünde makullanan, utanmaga mätäç bolmadyk, hakykat sözüni dogry bölüp berýän işçi hökmünde görkezmäge yhlas et. Emma bihaýa we biderek gep-gürrüňlerden gaça dur; çünki olar has-da köp hudaýsyzlyga eltýär. 2 Timoteos 2:15, 16.

Protestantlaryň hakykat sözüni dogry paýlamak ugrundaky tagallalarynda ulanmaga ugrukdyrylan Mukaddes Kitaby öwreniş usuly “historisizm”dir. Şol usul Şeýtanyň hüjüm etmegi üçin anyk hem juda çynlakaý nyşany boldy, we ol hakykatdan-da hüjüm etdi.

“Biz özümiz üçin Hristianlygyň nämeden ybaratdygyny, hakykatyň nämedigini, kabul eden imanymyzyň nämedigini, Injiliň düzgünleriniň nämedigini — bize iň ýokary ygtyýardan berlen düzgünleriň nämedigini bilmelidir.” The 1888 Materials, 403.

Reformatorylar tarapyndan ulanylan we William Milleriň döwrüne çenli, şol sanda onuň özüne çenli dowam eden bibliýaçylyk usulyýetiniň pese gaçyrylmagy aýratynlykda on başynjy asyryda Francisco Ribera (1537–1591) atly bir ýezuýt alymyndan başlanýan hadysa hökmünde görkezilýär; ol futuristik düşündirişi giňden ýaýradan şahs hökmünde tanalýar. Ol Ylham kitaby barada bir teswir ýazyp, pygamberlikleriň geljege gönükdirilen düşündirişini öňe sürdi we olary taryhy şertlerden daşlaşdyrdy. Ribera bu usulyýeti, taryhçylygyň usulyýetiniň hemişe ýüze çykarýan hakykatyna garşy durmak maksady bilen oýlap tapdy. Şol hakykat bolsa, Rimiň papasynyň Bibliýa pygamberligindäki antikristdigidi.

On ýedinji we on sekizinji asyrlarda Protestantlygyň Riberanyň ýalan usulyýetiniň şeýtanydygyny we nädogrudygyny bilendigi resminamalar bilen subut edilip bilner. Şol taryhdaky protestantlar iýezuwit alymynyň “haram we bihuda gep-gürrüňlerine” garşy kitaplar we risalalar ýazdylar. Emma 1909-njy ýylda Troýan aty, ýagny Scofield salgylanmaly Mukaddes Kitaby neşir edildi, we Mukaddes Kitabyň aşakdaky belliklerine girizilen salgylanmalar Ribera bilen Manuel Lacunza (1731–1801) atly başga bir iýezuwitiň taglymatlaryna esaslandy. Lacunza Juan Josafat Ben-Ezra diýen galam ady bilen ýazdy we Mesihniň Şöhratda we Beýik-debdebede Gelşi atly bir kitap neşir etdi. Ondan öň Ribera nähili bolan bolsa, bu kitap hem Ylham kitabyň pygamberlikleriniň berjaý

bolşuna gönüden-göni hüjüm bolupdy.

Şeýtan bulaşyklyk bilen örtmeli habarynyň Ylham kitabyndan gelýän soňky duýduruş habarydygyny bilýärdi. Scofield Reference Bible-iň salgylanmalaryna iki iezuit ruhanysynyň bihaýa we biderek gep-gürrünlerini girizmek arkaly, Şeýtan dinden çykan protestantlary iezuit usullaryny kabul etmäge alyp bardy, şeýlelikde olary hakykata garşy kör etdi. Şeýtan muny Mukaddes Kitabyň pygamberliklerinde antikristiň kimdigini anyk kesgitlemek mümkinçiligini aradan aýyryan birnäçe katolik pygamberlik nusgalaryny girizmek arkaly amala aşyrdy. Bu Şeýtan üçin kyn aldaw däl, çünki protestantlar eýýäm 1843-nji ýylda Milleriň habaryny ret etmekleri bilen Rim ybadathanasyna gaýdyp barypdylar.

Mesih çarmıha gerilenden soňky ilkinji birnäçe asyrdan başlan, Şeýtanyň Mukaddes Kitaba garşy eden hüjümlerini resminamalaşdyrýan birnäçe kitaplar we makalalar ýyllaryň dowamynda neşir edildi. Ol hüjüm galp golýazmalar girizilip, galp Mukaddes Kitaplaryň emele getirilmegine çenli baryp ýetdi. Şeýtan, şeýle hem, ýaşan döwürlerinde Hudaýyň Sözüni goldamak üçin ýüze çykarylan reformaçylara, hatda şol Reformaçylar aradan çykandan soň hem, hüjüm etdi.

Diňe serediň, häzirki zaman Ýedinji Gün Adventist taryhçylarynyň we ylahyýetçileriniň William Miller meselesine nähili çemeleşýändiglerine. Bu, edil onuň süňklerini gazyp çykaryp, Missisipi derýasyna zyňanlary ýaly.

“William Miller Şeýtanyň patyşalygyny sarsdyrýardy, şonuň üçin-de baş duşman diňe habaryň täsirini puja çykarmagy däl, eýsem habaryň öz getirisini hem ýok etmegi maksat edinýärdi. Ata Miller Mukaddes Ýazgydaky hakykaty diňleýjileriniň ýüreklerine amaly taýdan ýetirende, özüni hristian diýip ykrar edýänleriň gahary oňa garşy tutaşdy; edil ýahudylaryň Mesih we Onuň resullaryna garşy gaharynyň möwjemegi ýaly. Ybadathana agzalary pes gatlaklary öjkükdirdiler, we birnäçe gezek duşmanlar onuň ýygnaç ýerinden çykjak pursadynda janyna kast etmegi dildüwdüler. Emma mukaddes perişdeler mähelläniň arasynda bardy, we olaryň biri adam sypatynda Rebbimiziň bu hyzmatkäriň golundan tutup, ony gahar-gazaply mähelläniň arasından amanykda alyp çykdy. Onuň işi entek tamamlanan däl, we Şeýtan hem onuň ilçileri öz niýetlerinde puja çykdylar.” Pygamberlik Ruhy, 4-nji jilt, 219.

Adwentizmiň şol bir iki toparynyň (ylahiyatçylar bilen taryhçylar) Milleriň düzgünleriniň dogrulygyny nähili peseldip görkezendigine we gizläp-basyrandygyna serediň; White uýa bize bu düzgünleriň hakykatdan-da üç perişdäniň habarlaryny ygylan edýänleriň hemmesi tarapyndan ulanyljakdygyny habar berýär.

“Üçünji perişdäniň habaryny wagyz etmek bilen meşgul bolanlar, Ata Milleriň kabul eden şol bir usuly boýunça Mukaddes Ýazgylary barlaýarlar. “Pygamberlikler we Pygamberlik Hronologiýasy baradaky Garaýyşlar” diýen kiçi kitapçada Ata Miller Injili öwrenmek we düşündirmek üçin aşakdaky ýönekeý, ýöne paýhasly hem möhüm kadalary berýär:—

“[Birden başe çenli düzgünler sitata getirildi.]”

“Ýokardakylar bu düzgünleriň bir bölegidir; we Injili öwrenişimizde, beýan edilen ýörelgelere gulak asmak hemmämiz üçin bähbitli bolar.” Review and Herald, 25 noýabr, 1884.

Hudaýyň Sözüniň ösüşi we berkarar edilmegi bilen baglanyşykly pygamberlik taryhynyň çyzygynyň üç sapagyny gözden geçirmezden, habary beýan etmeginde Ylýas arkaly nusgalanan, dogrularyň direlişinde Milleriň galdyryljakdygy baradaky wadada Musa arkaly görkezilen we öz daýhançylyk işini taşlap, Ylýas habaryna gulluk etmäge taýýarlygynda Elyşa arkaly şekillendirilen habarçy hökmünde William Milleri goldaýan beýik şaýatlygyň ähmiýetini görmek mümkin dälidir. White uýa bu mukaddes kitaby gahrymanlarynyň üçüsiniň hem William Milleriň nusgasy bolandygyny görkezýär; emma häzirki zaman Adventist ylahyýatçylary we taryhçylary oňa edil XVIII asyrdan çykan diňe bir “garyp daýhan oglany” ýaly garaýarlar.

William Tyndale pygamberlik taryhynyň şu ugry boýunça göterilen köp sanly reformatorlaryň biridi. Şeýle diýmäge rugsat bolsa, onuň gatnaşykda bolan papanyň ilçilerine garşy aýdylan “wezipesiniň beýany” şeýle bolupdy: “Sizden has-da Mukaddes Ýazgylary bilýän, ýer sürýän oglany men dörederin.” William Miller ýer sürýän daýhan ogludy we Tyndale-nyň bu pygamberligini ýerine ýetirdi.

Bu giriş, şimdiye deň ortaya koyduğumuz hususlary desteklemek üzere ileri sürülebilecek bütün tarihi malzeme bakımından büyük ölçüde sadeleştirilmiştir. Şimdi ise, Miller’ı bir yol işareti ve bir haberci olarak yeniden ele alma noktasına geri götürmek amacıyla, Alfa ve Omega’nın bazı imzalarını inceleyeceğiz.

Danyýel kitaby iki kitapdan ybarat bolan bir kitabyň başlangyjydyr. Şol kitabyň ahyry Ylham kitabyndadyr. Olar iki aýratyn kitap bolsalar-da, bilelikde bir kitaby aňladýarlar.

Birnäçe ýyl ozal men Ýedinji Gün Adwentistler Ybadathanasynyň Baş Konferensiýasynyň Bibliýa Gözleg Institutynda işläň, giňden tanalýan bir Ýedinji Gün Adwentist teology bilen açyk görnüşdäki bir pikir alyşma gatnaşdym. Ol teolog meniň Danieliň on birinji babyndaky soňky alty aýata, şeýle hem Daniel kitabyndaky “hemişelik” baradaky düşüňjämni düzetmäge çalyşýardy. Belli bir wagtda dowam eden bu pikir alyşmada, ol bir makala ýazdy, men oňa jogap berdim; soňra ol meniň jogabyma garşylyk bildirdi, elbetde, men hem öz pikirlerimi gaýtadan beýan etdim, we şeýle dowam etdi. Şol pikir alyşmada ol maňa Baş Konferensiýada işleýän komitetinde özüni Daniel kitaby boýunça hünärmen hasaplaýandyklaryny, onuň işdeşlerinden biriniň bolsa Ylham kitaby boýunça esasy hünärmen hasaplanýandygyny habar berdi. Biziň pikir alyşmalarymyza ol Ylham kitabyndaky nokatlara ýüzlenmek islemedi, gaýtam olary öz kärdeşine gönükdirmek isledi. Ol çekişmäni diňe Daniel kitaby bilen çäkli saklamak isledi.

Waýt uý-ruh Danyýel bilen Ylhamyň bir kitapdygyny açyk görkezýär. Şol derejede olar iki kitapdan — Köne we Täze kitapdan — düzülen, emma ýeke-täk bolan Mukaddes Ýazgyny aňladýar. Waýt uý-ruh ýehudy ybadathanasyna hem degişli bellik edýär: olar şol ýeke-täk kitabyň diňe köne kitabyňy kabul edýärler; şeýle hem ol köne kitaby äsgermezlik edýänler barada-da aýdýar, çünki olar diňe täze kitaba düşüňýärler ýa-da diňe soňra düşüňmäge isleg bildirýärler. Onuň ylhamlanan şaýatlygy şeýle: eger sen diňe täzäni kabul edýän bolsaň, onda köňäni ret edýänsiň, we tersine-de şeýle. Bir ylahyýatçynyň özüniň Danyýeliň bilermenini bolup, emma Ylhamyň bilermenini dälidigini öňe sürmegi, diňe Köne Ähti kabul edýän ýehudy düşüňjesini gaýtalamakdyr; biz bolsa şol dar garaýşyň ýehudylary nirä alyp barandygyny bilýäris. Meseläniň haýsy tarapyndan tutulsa-da —

könäni kabul edip täzäni kabul etmezlik, ýa-da täzäni kabul edip könäni kabul etmezlik — bu tutuş şaýatlygy ret etmekdir.

Halasgär Öz şägirtlerinden bu zatlara düşünyändiglerini sorady. Olar: «Hawa, Reb» diýip jogap berdiler. Şonda Ol olara şeýle diýdi: «Şonuň üçin Gökleriň Patyşalygy barada öwredilen her bir kätip, öz hazynasyndan täze hem köne zatlary çykaryp görkezýän öý eýesine meňzeşdir». Bu timsalda Isa Özünden alan nurlaryny dünýä bermek işi tabşyrylanlaryň jogapkärçiligini şägirtleriniň önünde goýdy. Şol wagtda diňe Köne Äht bar bolan Mukaddes Ýazgydy; emma ol diňe gadymky adamlar üçin ýazylmandy; ol ähli döwürler hem ähli halklar üçindi. Isa Öz taglymatynyň mugallymlarynyň, pygamberlikde önünden aýdylan Mesihdigini tassyklaýan we Onuň dünýä bolan wezipesiniň mahiyetini açyp görkezýän şol nury tapmak üçin, Köne Ähti yhlas bilen öwrenmegini isläpdi. Köne Äht bilen Täze Äht biri-birinden aýrylmazdyr, çünki olaryň ikisi-de Mesihniň taglymatydyr. Diňe Köne Ähti kabul edýän ýahudylaryň taglymaty halaslyga eltmeýär, çünki olar ýaşayşy we gullugy kanunyň hem pygamberlikleriň berjaý bolşy bolan Halasgäri ret edýärler. Şeýle hem Köne Ähti ret edýänleriň taglymaty halaslyga eltmeýär, sebäbi ol Mesih barada gönüden-göni şaýatlyk edýän zady inkär edýär. Şübheçiler Köne Ähti peseltmekden başlaýarlar, soňra bolsa Täzäniň hakykatlygyny inkär etmek üçin diňe ýene bir ädim galýar; şeýlelikde ikisi-de ret edilýär.

“Ýahudylar hristian dünýäsi üçin parzlaryň, şol sanda Sapbatyň baglaýjy kanunynyň ähmiýetini görkezmekde az täsir edýärler; çünki hakykatyň köne hazynalaryny öňe sürende, Isanyň şahsy taglymlaryndaky täze hazynalary bir gapdala goýýarlar. Beýleki tarapdan, hristianlaryň ýahudylary Mesihniň taglymlaryny ylahy paýhasyň dili hökmünde kabul etmäge täsir edip bilmezliginiň in güýçli sebäbi şudur: olar Onuň sözünüň hazynalaryny öňe sürende, Köne Ähtdäki baýlyklara, ýagny Hudaýyň Oglunyň Musa arkaly berlen önki taglymlaryna äsgermezlik bilen garaýarlar. Olar Sinaýdan ygılan edilen kanuny, hem-de Erem bagynda esaslandyrylan dördünji parzyň Sapbatyny ret edýärler. Emma Mesihniň taglymlaryna eýerýän Hoş Habaryň hyzmatkäri, halkyň önünde olary öz hakyky nurunda biri-birinden aýrylmaz bitewilik hökmünde hödürläp biler ýaly, Köne Äht bilen Täze Ähtiň ikisi barada hem doly bilim gazanar — biri beýlekisine daýanýar we ony ýagtylandyrýar. Şeýlelik bilen, Isanyň şägirtlerine öwreidişi ýaly, olar öz hazynasyndan ‘täze we köne zatlary’ çykararlar.” Spirit of Prophecy, volume 2, 255.

Önki nesihat Laodikiýaly Adwentistler üçin ýene bir ulanylyşa eýedir. Mukaddes Kitaba bütinleý, ýagny Köne Ähde hem-de Täze Ähde ynanýandygyňy ykrar edip, şonda-da Pygamberlik Ruhuny ret etmek, diňe bir şaýatlygy kabul etmegiň hut şol bir çukurydyr. Hakykaty berkitmek üçin iki şaýat talap edilýär; şoňa görä-de, hakykaty bir şaýat bilen berkitmek mümkin däldir. Eger kimdir biri muny etmäge synanyssa, onda ol iki şaýady hem ret edýär; olar öz ynanjyny “ýarym-hakykatlar” diýlip atlandyrylýan zadyň üstünde esaslandyrýarlar.

Men indi 2023-nji ýylyň iýul aýyndan bäri çykyp gelýän ilkinji makalalaryň birinde goýlan soragy gaýtalajak. Sorag şeýle: “1863-nji ýyldan bäri Adventizmden nähili täze nur çykdy?” Jogap ýönekeýje şudur: “Hiç biri.”

Danyýl we Ylham kitaplary birdir. Biri pygamberlikdir, beýlekisi bolsa ylhamdyr; biri möhürlenlen kitap, beýlekisi bolsa açylan kitapdyr. Ýahýa gök gürlmeleriniň aýdan syrlyryny eşitdi, ýöne olary ýazmazlyk buýruldy. Seventh-day Adventist Bible Commentary, 7-nji tom, 971.

Şeýlelik bilen, Alfa bilen Omega Danyýeliň birinji, Ylhamyň bolsa iň soňky bolandygyny görkezýär. Danyýel Adventizmiň başlangyjyny, Ylham bolsa onuň ahryny aňladýar.

“Ylham kitaby möhürlenlen kitapdyr, emma ol şol bir wagtda açylan kitapdyr hem. Onda bu ýeriň taryhynyň ahyrky günlerinde bolup geçmeli täsin wakalar ýazga geçirilendir. Bu kitabyň taglymatlary anykdyr, syrly hem-de düşüniksiz däldir. Onda Danyýeldäki ýaly şol bir pygamberlik ugry dowam etdirilýär. Hudaý käbir pygamberlikleri gaýtalapdyr; şeýle etmek bilen, olara ähmiýet berilmelidigini görkezýär. Reb uly ähmiýeti bolmadyk zatlary gaýtalamayar.” Manuscript Releases, 9-njy tom, 8.

Adventizmiň başlangyjynda, hut Adventizmiň merkezi sütüni bolan, 1798-nji ýylda açylan şol aýatlaryň içinde, Isa Özüni “Palmoni”, ýagny Ajaýyp Sanagçy hökmünde tanyşdyrdy. Adventizmiň ahrynda bolsa, Isa Özüni “Alfa we Omega”, ýagny ajaýyp dilçi — Hudaýyň Sözi hökmünde tanyşdyrýar. Şu sebäpli Adventizmiň başlangyjy we birinji perişdäniň habary “wagta daňylypdy”. Adventizmiň ahrynda bolsa, üçünji perişdäniň habary Onuň Sözüne daňylar.

Adventizmiň başlangyjy we soňy Mukaddes Kitap pygamberliginiň altynjy patyşalygynyň taryhynyň dowamynda bolup geçýär; şonuň üçin hem olar Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň başlangyjy we soňy döwründe bolup geçýär. Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň pygamberlik taryhy respublikançylyk we protestantlyk diýen iki şahyň taryhydyr. Şol taryhyň ahrynda bu iki şah guzudan aňdarha öwürüler. Respublikançylyk demokratiýa öwürüler, protestantlyk bolsa ýüz dönderiji protestantlyga öwürüler. Amerikanyň Birleşen Ştatlary üçin synag möhletiniň kasesi öz ahryna golaýlap başlanda, edil häzir bolup geçişi ýaly, ýüz dönderiji respublikançylygyň we ýüz dönderiji protestantlygyň iki şahy haýwana bir şekil döreder; şeýlelikde ýygnagy we döwleti aňdarha ýaly gepläp duran bir şahda birleşdirer. Emma Hudaý şaýatsyz galmaz; çünki Ol Amerikanyň Birleşen Ştatlaryny öz ahryna ýetirmek işiniň barşynda protestantlygyň hakyky şahyny galkyndyrar; ol hem Amerikanyň Birleşen Ştatlaryndaky haýwanyň şekiline, ondan soň bolsa tutuş dünýäniň garşysynda duran haýwanyň şekiline garşy protest eder. Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň ahrynda protestant şahynyň galkyndyrylmagy, edil Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň başlangyjynda protestant şahy galkyndyrylyşy ýaly, şol bir taryhy gurluşyň içinde amala aşyrylar. Öňki äht halkynyň üstünden geçiler, täze bir halk bolsa täze äht halky bolar. Günün astynda täze hiç zat ýokdur.

Milleritler taryhynda düşünilip beýan edilen wagt pygamberliklerini Alfa bilen Omeganı bahalandyrmak üçin ulananymyzda, olaryň şol bir zatdygyny görýäris. Her bir wagt pygamberligi, pygamberligiň ygylan edilýän taryhyndan başlanýar, we şol taryh hemişe pygamberligiň amala aşýan taryhynyň nusgasydyr.

Iki müň üç ýüz ýyllyk pygamberligiň taryhy miladydan öňki 457-nji ýylda çykan üçünji permandan başlap, 1844-nji ýylyň 22-nji oktýabryndaky üçünji perişdäniň habaryna çenli dowam

etdi. Üçünji perman gelmezinden ozal, oňa taýýarlyk döwründe, ybadathanany we Iýerusalimi bina etmek işi amala aşyryldy. Şonuň ýaly-da, üçünji perişdäniň habarynyň gelşine çenli bolan taryhda Millerit ybadathanasynyň düýpli hakykatlary berkarar edildi.

1798-nji ýylda, miladydan öňki 723-nji ýylda demirgazykdaky on taýpanyň pytramagy bilen başlan iki müň baş ýüz ýigrimi ýyllyk pygamberlik berjaý boldy. Ol pygamberlik iki sany müň iki ýüz altmyş ýyllyk döwri görkezýärdi; şol döwürler hakykatdaky butparaz Rimiň hakykatdaky ybadathanany we hakykatdaky Iýerusalimi aýak astyna salmagyny alamatlandyrýardy, munuň yzysüre papalyk Rimiň ruhy şäheri we ybadathanany müň iki ýüz altmyş ýyl aýak astyna salmagy geldi. Pygamberlik demirgazyk patyşalygynyň ýykylmagy we şol patyşalygyň raýatlarynyň pytramagy bilen başlady. Pygamberligiň ýarymyna gelen 538-nji ýyl, Mukaddes Kitap pygamberliginiň dördünji patyşalygy bolan butparaz Rimiň Hudaýyň halkyny aýak astyna salmagynyň tamamlanmagyny belleýär we Hudaýyň ybadathanasynyň Garaňky Asyrlaryň çölüne pytramagyny ýüze çykarýar. Şol wagt pygamberliginiň 1798-nji ýylda tamamlanmagy Mukaddes Kitap pygamberliginiň başnji patyşalygynyň soňlanmagyny belleýär. Demirgazykdaky on taýpanyň, şeýle hem çöle gaçan hristian ybadathanasynyň pytramagy soňradan protestantizmiň şahy bolmaga niýetlenenleriň ýygnaýmagyny aňladýar. Wakalaryň bellikleri köplenç garşylyklar arkaly görkezilýär we pytrama ýygnaýmagy aňladyp biler, edil Ylýasyň Ýahýa Çokundyryjyny aňlatýşy ýaly. Şol bir pygamberlik ýüzbe-ýüzleşmesinde Ylýas ölmeýär, emma Ýahýa Çokundyryjy ölýär.

B.e. öň 677-nji ýylda günorta taýpasy bolan Ýahuda (Mukaddes Ýazgylarda şöhratly ýurt hökmünde hem atlandyrylýar) iki müň baş ýüz ýigrimi ýyl möhlet bilen dargadyldy; bu döwür 1844-nji ýylyň 22-nji oktýabrynda tamamlandy. Şol pygamberlik Danyýeliň Danyýel 8:13, 14-de “goşun” diýip atlandyrylan Hudaýyň halkynyň aýak astyna salynmagyny görkezýärdi.

Soň men bir mukaddesiň gepleýändigini eşitdim, we gepleýän şol belli mukaddese başga bir mukaddes şeýle diýdi: Gündelik gurbanlyk, weýran ediji günä baradaky görnüş näçe wagta çenli dowam eder? Mukaddes ýeri hem goşuny aýak astyna salmaga näçe wagta çenli ýol berler? Ol maňa şeýle diýdi: Iki müň üç ýüz güne çenli; ondan soň mukaddes ýer tämizlener. Daniel 8:13, 14.

Miladydan öňki 677-nji ýylda başlanan iki müň baş ýüz ýigrimi ýyllyk pygamberlik bilen şol bir wagtda tamamlanan iki müň üç ýüz ýyllyk pygamberlik, Daniel 8:13, 14-de görkezilişi ýaly mukaddes ýeriň depelenmegini alamatlandyrýardy. Miladydan öňki 677-nji ýylda Ýahudanyň dargadylmagy baradaky pygamberligiň öňünden Nebukadnesar tarapyndan amala aşyrylan üç hüjüm bolup geçdi, we şol pygamberlik 1844-nji ýylyň 22-nji oktýabrynda üçünji habaryň gelmegi bilen tamamlandy.

1798-nji we 1844-nji ýyllarda özüne laýyklykda tamamlanýan iki sany iki müň baş ýüz ýigrimi ýyllyk pygamberlik Millerçi ybadathana binýadynyň gurulmagynyň kyrk alty ýylyny görkezýär. Musa ybadathananyň gurulşy barada görkezmeleri almakda kyrk alty gün boldy; Mesihni döwründe Hirodyň ybadathanasynyň täzeden gurulmagy kyrk alty ýyl dowam etdi, bu bolsa Mesihniň çokundyrylan ýylynda tamamlandy. Çokundyrylmagyndan soň Ol kyrk gün çöläge gitdi,

gaýdyp gelenden soň bolsa ybadathanany ilkinji gezek päkledi, jedeljeň ýehudiler Onuň şeýle bir zady haýsy ygtyýar bilen edendigini bilmek islediler.

Yahudylaryň Pasha baýramy golaýlapdy, Isa bolsa Iýerusalime çykdy. Ol ybadathanada öküž, goýun we kepderi satýanlary, şeýle hem pul çalyşýanlaryň oturanlaryny tapdy. Şonda ol ownuk ýüplerden gamçy ýasap, olaryň hemmesini, goýunlary-da, öküžleri-de ybadathanadan kowup çykardy; pul çalyşýanlaryň pullaryny dökdü we stollaryny agdardy. Kepderi satýanlara bolsa: «Bulary bu ýerden alyň; Atamyň öýüni söwda öýüne öwürmän» diýdi. Şonda onuň şägirtleri: «Seniň öýüne bolan yhlasyň meni iýip gutardy» diýip ýazylan sözi ýatladylar. Mundan soň ýahudylar oňa ýüzlenip: «Bu işleri edýänligiň üçin bize nähili alamat görkezýärsiň?» diýdiler. Isa olara jogap berip: «Bu ybadathanany ýykyň, Men ony üç günde dikelderin» diýdi. Şonda ýahudylar: «Bu ybadathana kyrk alty ýyl guruldy, sen bolsa ony üç günde galdyrjakmy?» diýdiler. Emma Ol Öz bedeniniň ybadathanasy hakda aýdýardy. Şeýlelikde, Ol ölülere arasyndan direlenden soň, şägirtleri Onuň olara muny aýdandygyny ýatladylar; we Ýazga-da, Isanyň aýdan sözüne-de iman etdiler. Ýahýa 2:13–22.

Millerit ybadathanasy ilkinji iki müň baş ýüz ýigrimi ýyllyk pygamberligiň tamamlanýan wagty bolan 1798-nji ýyldan başlap kyrk alty ýylda bina edildi we ikinji iki müň baş ýüz ýigrimi ýyllyk pygamberligiň 1844-nji ýylda ýerine ýetmegi bilen, ondan kyrk alty ýyl soň tamamlandy. Şol kyrk alty ýyl ilkinji perişdäniň gelmegi bilen başlap, üçünji perişdäniň gelmegi bilen tamamlandy, çünki Mesih Öz ybadathanasynyň üç günde dikeldiljekdigini aýtdy. Eger siz bu hakykatlary görmäge islemeýän bolsaňyz, munuň sebäbi islegsiz we öwrülmedik ýürekde bolup biljek meselelerden başga-da iki esasy meseläniň barlygyndandyr. Birinji mesele, siz taryhyň gaýtalanýandygy nukdaýnazaryndan pygamberlik Sözüne çemeleşmäge islemeýärsiňiz. Siz historicist dälisiňiz. Beýleki mesele bolsa, Hudaýyň Sözüniň içindäki simwolik sözleri Hudaýyň Sözi arkaly ulanmak ukypsyzlygydyr. Bu pygamberlikleriň ählisiniň başlangyçlary soňuny görkezýär, we olar hemişe diňe gaýtalanýan taryhlary däl, eýsem ondan has köp zady hem görkezýär.

Mukaddes Kitap, bizim Mukaddes Ruh üçin bir ybadathanadygymyzy aýdýar, we beden ybadathanasy kyrk alty hromosomdan düzüldir. Şol kyrk alty hromosomy öwrenýän alymlar bize ýigrimi üç erkek hromosomynyň we ýigrimi üç aýal hromosomynyň haç görnüşindäki bir belogyň daşyna oralandygyny habar berýärler.

Danyýl on ikinji bapda özara baglanyşykly üç wagt pygamberligi bar; olaryň birinjisi mukaddes halkyň güýjüniň dargadylmagyna salgylanýar, bu bolsa Lewiler ýigrimi altydaky “ýedi wagt”y aňladýar. Olar arkaly ýerine ýetirilen mukaddes halkyň güýjüniň dargadylmagy iki müň baş ýüz ýigrimi ýyl boldy, emma Danyýl on ikinji bapda şol döwrüň diňe soňky ýarysyna salgylanylýar. Bu ýerde Danyýlyň şol ygylanyň manysyna düşünmändigini görkezilýär.

Men derýanyň suwlarynyň üstünde duran, zygyr geýnen adamy eşitdim; ol sag elini-de, çep elini-de göge galdyryp, ebedi ýaşayana ant içip şeýle diýdi: bu zatlar bir wagt, wagtlar we ýarym wagt dowam eder; mukaddes halkyň güýjüni dargatmagy tamamlanda, bu zatlaryň barysy tamamlanylýar. Men eşitdim, emma düşünmedim; şonda men: «Eý, Rebbim, bu zatlaryň soňy nähili bolar?» diýdim. Daniel 12:7, 8.

Danyýlyň on ikinji baby ahyrzamanda, ýagny 1798-nji ýylda, möhri açylan habary şekillendirýär. Bu parçanda Danyýyl şol taryhda paýhaslylaryň esasy nyşany bolan William Milleri aňladýar. Miller ilki bilen Lewiler 26-daky iki müň baş ýüz ýigrimi ýyllyk pygamberlige getirildi, we ýedinji hem-de sekizinji aýatlarda ol paýhaslylary aňladýar; olar iki müň baş ýüz ýigrimi ýyllyk dargadylyşyň iň anyk ýagdaýda Hudaýyň Öz halkyny dargatmagy hökmünde kesgitlenýändigini hakykat bilen sazlaşdyrmalydyrlar.

Eger şu zatlaryň ählisine garamazdan hem maňa gulak asmasaňyz, onda men sizi günäleriňiz üçin ýedi esse artyk jezalandyrar. Men güýjüňiziň tekepbirligini syndyrar; asmanyňyzy demir ýaly, ýeriňizi bolsa бүрүнч ýaly ederin. Levililer 26:18, 19.

Gadymy Ysraýylyň “tekepbirligi” olaryň Hudaýy özleriniň Patyşasy hökmünde ret etmäge we ynsan patyşasyny saýlamaga ýol berlen wagtydy. Olaryň tekepbirligi — ýykylşyň öňünden gelýän zat (Süleýmanyň pähimleri 16:18) — olaryň töwereklerindäki ähli butparaz patyşalyklar ýaly bolmak islegidi. Ilki demirgazyk patyşalygynyň, soňra bolsa günorta patyşalygynyň aýrylmagy, degişlilikde b.e. öň 723-nji ýylda we b.e. öň 677-nji ýylda güýjüň (patyşanyň) pytramagy boldy.

Miller Danyýel on ikinji bapdaky öňki aýatlarda möhri açylan bilim artşyna düşünen paýhaslylary wekilçilik edýärdi; ýedinji we sekizinji aýatlarda bolsa, onuň Hudaýyň halkynyň dargadylmagyna degişli iki müň baş ýüz ýigrimi ýyl bilen bir müň iki ýüz altmyş ýylyň arasyndaky baglanyşyga düşünmändigini görkezilýär. Danyýel hem Adventizmiň başyndaky Milleri, hem-de Adventizmiň soňundaky Hudaýyň halkyny wekilçilik edýär. Adventizmiň soňunda hem şol bir kynçylyk bar, çünki Adventizm Milleriň “ýedi wagt” baradaky düşüňjesini bir gyra goýanda, olar bir müň iki ýüz altmyş ýyly diňe Garaňky Asyrlar hökmünde kesgitlemäge mejbur boldular. Soňky döwürdäki paýhaslylaryň çözmeli meselesi, Danyýel bilen Milleriň görkezşi ýaly, şoňa meňzeşdi. Näme üçin üç ýarym wagty görkezmek üçin “ýedi wagt” ýerine Levitiler ýigrimi altynyň terminologiýasy ulanylýar?

Miller bu ikilemi hiç haçan doly ýaraşdyrmady, emma 1856-njy ýylda soňky “täze pygamberlik nury” hiç wagt tamamlanmadyk alty makaladan ybarat bir toplumda hödürlendi; ol ýerde ýedi wagtyň Hudaýyň göni Ysraýylyny depeläp geçen butparaz Rimiň üç ýarym ýylyny, ondan soň bolsa ruhy Ysraýyly depeläp geçen papalyk Rimiň üç ýarym ýylyny aňladýandygy görkezildi. Ýedi ýyl geçenden soň, Adventizm ýedi wagtyň ähli nuruny aç-açan ret etdi; şeýlelikde, Danyýel on birinji bap, kyrkynjy aýatda beýan edilişi ýaly, ozalky Sowet Soýuzyna degişli ýurtlar papalyk we Amerikanyň Birleşen Ştatlary tarapyndan süpürilip aýrylan 1989-njy ýylda, ahyrzamanyň paýhaslylary üçin bu ikilem taýýarlanyldy.

1863-nji ýylda Millera berlen ilkinji ýagtylyk ret edildi, we bu mesele boýunça iň soňky ýagtylyk Hiram Edson tarapyndan şol alty makalada berildi. Şol makalalar bes edildi, we ýedi ýyl (wagt) soňra häzirki Ysraýylyň güýji, birnäçe ýyl öň dogrylykda Wawilonyň gyzlary diýip kesgitlenen butparaz ýygnaklara öýkünmek üçin bir gyra goýuldy. Lewiler 26-daky ýedi wagt, pygamberlik taglymaty hökmünde, бүдреме даşына өврулди, we gadymy Ysraýylyň tekepbirligi, öz üstlerinden şa hökmünde Şawulyň höküm sürmegini islemekleri arkaly görkezilişi ýaly, gaýtalandy. Isa soňuny başlangyç arkaly görkezýär.

Danyýl kitaby hem-de 508-nji ýylda “gündelik” aýrylmagyndan başlanýan müň iki ýüz togsan ýyllyk pygamberligi, şeýle hem müň üç ýüz otuz baş ýyllyk pygamberligi görkezýär. “Gündeligiň” aýrylmagy, 538-nji ýylda papalyk häkimiýetiniň ýokarlanmagyna butparaz Rimiň garşylygynyň ýok edilmegini aňladýar. 538-nji ýylda papalyk häkimiýeti ýeriň tagtyna çykarylmasdan öň otuz ýyllyk geçiş döwri boldy, soňra galan müň iki ýüz altmyş ýyl 1798-nji ýylda tamamlanýar. Bir şalykdan beýlekisine bolan bu otuz ýyllyk geçiş, Mukaddes Kitap pygamberliginiň altynjy şalygynyň 1798-nji ýylda ýeriň tagtyna çykarylmagyna alyp barýan papalyk hökümdarlygynyň soňky ýyllaryny görkezýär. Müň iki ýüz togsan ýyllyk pygamberligiň başlangyjy, edil şol pygamberligiň ahýrynyň hem edişi ýaly, Mukaddes Kitap pygamberliginiň bir şalygyndan indiki şalygyna geçişi görkezýär.

508-nji ýylda “gündelik” aýrylan wagtynda başlanan müň üç ýüz otuz baş ýyllyk pygamberlik 1843-nji ýylda tamamlanýar.

Gündelik gurbanlygyň aýryljak wagtyndan we weýrançylyk getirýän ýigrenji zadyň dikeldiljek pursatyndan başlap, müň iki ýüz togsan gün bolar. Mübärekdir şol garaşýan we müň üç ýüz otuz baş güne ýetýän adam. Daniel 12:11, 12.

Müň üç ýüz otuz baş ýylyň pygamberligi 1843-nji ýylda tamamlandy, we Danyýel bu pygamberlik ýerine ýetjek wagty “garaşanlaryň” bagtly boljakdygyny aýdýar. Uayt uýa muny şeýle beýan edýär.

«1843 we 1844-nji ýyllarda görülen zatlary gören gözler bagtlydyr.»

“Habar berildi. Wagat alamatlarynyň ýerine ýetýändigini üçin, habary gaýtalap yglan etmekde hiç hili gijä galma bolmaly däl; jemleýji iş ýerine ýetirilmelidir. Gysga wagtyň içinde uly bir iş amala aşyrylar. Tiz wagtda Hudaýyň bellemegi bilen şeýle bir habar berler welin, ol güýçli bir çagyryşa öwürüler. Şonda Daniýel öz paýynda durup, öz şaýatlygyny berer.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Şonuň üçin, bir müň üç ýüz otuz baş ýyllyk pygamberligiň başlangyjy butparazlyk dininden papalyk dinine geçişi görkezýär; şeýlelikde, Protestantlykdan Millerit Protestantlygyna geçişi hem görkezýär.

Adventizmiň düýpli hakykatlaryny ret edýän şol Adventistler, Milleritleriň öňe süren ähli wagat pygamberliklerini, hatda Daniel 8:14-däki iki müň üç ýüz ýyly hem ret edýärler. Olar bu hakykaty, elbetde, inkär edip bilerler, emma bu hakykatyň dogrudygyny mantyki taýdan görkezmek bolýar; ýöne meniň häzirki nygtajak zadym başgadyr, şonuň üçin bu makalany jemlemäge synanyşýarkak, häzirlilikçe bu meseläni bir gyra goýaryn.

Miladydan öňki 677-nji ýylda Ýahudanyň “şöhretly ýurdunyň” dargadylmagy Daniýel 8:13, 14-däki “goşunyň” aýak astyna düşürilmegini aňladýar we häzirki zaman şöhretly ýurdunyň, ýagny Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň, dördilmegine ýarat edýär. Şol aýatlaryň iki müň üç ýüz ýyly miladydan öňki 457-nji ýylda başlandy we “mukaddes ýeriň” aýak astyna düşürilmegini aňladýar.

Soňra men bir mukaddesiň gepleýändigini eşitdim, we başga bir mukaddes şol gepleýän belli bir mukaddese şeýle diýdi: Gündelik gurbanlyk, weýrançylyk getirýän ýazyk, şeýle hem mukaddes jaý bilen goşunyň aýak astyna salynmagy hakdaky görnüş näçe wagtda dowam eder? Ol maňa şeýle diýdi: Iki mün üç ýüz gün geçýänçä; şondan soň mukaddes jaý tämizlener. Daniel 8:13, 14.

M.Ö. 677 ve M.Ö. 457, Allahyň halky bilen Allahyň mukaddes ýeriniň arasyndaky baglanyşyk bilen ilteşikli senelerdir. Allah 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabrynda hem goşuny, hem-de mukaddes ýeri bir wagtda täzeden bir ýere getirdi. M.Ö. 677 bilen M.Ö. 457-niň arasyndaky iki ýüz ýigirmi ýyl, Allahyň nuruň artmagyny aňladýan bir ýol görkeziji belgini berkidýän döwrüni alamatlandyrýar. 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabrynda üçünji perişdäniň nury geldi, mukaddes ýeriň nury şöhle saçyp başlady, we şol nury ygılan etmek üçin bir goşun bardy.

Şeýtan bilen Mesihiň gatnaşan üç esse söweşini kesgitleýän pygamberlik setirinde, 1611-nji ýylyň King James Mukaddes Kitaby neşir edildi. Takyk iki ýüz ýigirmi ýyl soň, 1831-nji ýylda William Miller öz habaryny ilkinji gezek neşir etdi:

“Dokuz ýyl bäri William Miller öz habaryny ýygnaqlara ýetirmelidigine ynanyardy; emma ol tiz wagtda geljek Halaskär baradaky hoş habary tanalan haýsydyr bir ygtyýarly şahsyýetiň ygılan etmegine umyt baglap garaşdy. Şeýle garaşmak bilen, ol diňe habaryň hakykatyny subut etdi; olaryň diri ýaşaýandyklary barada bir ady bardy, emma olar çaltlyk bilen ölýärdiler. 1831-nji ýylda Miller pygamberlikler hakyndaky ilkinji wagyzyny aýtdy.” Steven Haskell, *The Seer of Patmos*, 77.

Hudaý Mukaddes Kitaby döretmek üçin ulanylan mukaddes we dogry asyl tekstleri gorady. Soňra Ol 1611-nji ýylda Öz Mukaddes Kitabyň ýüze çykardy. Soňra bolsa Mukaddes Kitabyň öz içinde ýerleşýän, ondan çykarylýan we onda berkidilen düzgünleri ulanjak bir habarçyny galdyrdy, şeýlelikde ol birinji perişdäniň habaryny çykardy. 1831-nji ýylda Milleriň habary, edil Mesihe degişli taryhda Ýahýa Çokundyryjy tarapyndan habar nähili resmileşdirilen bolsa, hem-de her bir reformatorçylyk hereketinde habar nähili resmileşdirilen bolsa, şol görnüşde resmileşdirildi. Milleriň habary, ýagny höküm ähtiniň açylyşyny ygılan edýän birinji perişdäniň habary, iki ýüz ýigirmi ýyllyk pygamberlik döwrüniň ulanylmagy arkaly gös-göni tassyklanýar. Bu, Mukaddes Kitap pygamberliginiň altynjy patyşalygynyň—Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň—başlangyjyndaky duýduryş habarydy.

1996-njy ýylda Future for America gullugy başlady, we 1989-njy ýylda açylan üçünji perişdäniň habary — papalygyň ölüm howply ýarasynyň sagaldylýandygyny we ýakyn wagtda ýekşenbe kanunynyň geljekdigini kesgitleýän habar — *The Time of the End* atly žurnalda neşir edildi. Adventizmiň ahyryndaky habar, edil başlangyjyndaky habar ýaly, resmileşdirilipdi. Başlangyçda habar wagta daňylypdy we Hudaýyň Sözüniň içinde bar bolan hakykatlaryň has-da ösdürilmegini aňladýardy. 1996-njy ýylda, 1776-njy ýylda Amerikanyň Birleşen Ştatlarynyň döremeginden iki ýüz ýigirmi ýyl soň, Adventizmiň ahyryndaky habar resmileşdirildi we üç perişdäniň habarlarynyň has-da ösdürilmegini aňlatdy.

Mukaddes Kitabyň pygamberlikleriniň altynjy patyşalygynyň taryhynda Respublikan şahy bilen Protestant şahyň ugurdaş taryhyna garalanda, Protestant şahyň kimdigine we kimi aňlatmaýandygyna düşünilmelidir.

Hakykat sözüni dogry beýan edip, özüňi Hudaýyň önünde makullanan, utanmaga zerurlygy bolmadyk bir işçi hökmünde görkezmäge jan et. Emma haram we biderek gep-gürrüňlerden ýüz öwür; çünki olar has köp hudaýsyzlyga alyp barar. 2 Timoteos 2:15, 16.